

معرفی کتاب

اکرم علیخانی

دبیر تاریخ شهر تهران

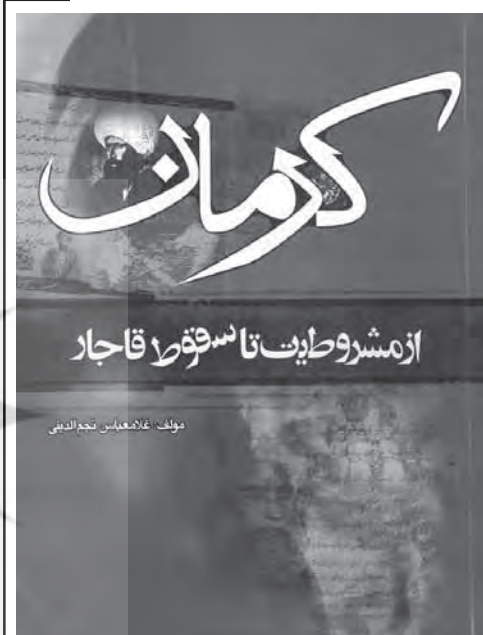
کرمان از مشروطیت تا سقوط قاجار

تألیف: غلامعباس نجم‌الدینی

انتشارات: حسنین (ع) قم

شمارگان: ۲۲۰۰، ۲۴۸، ص، بهار ۱۳۸۵

قیمت: ۲۵۰۰ تومان

حکومت قاجار تا مشروطیت.

مؤلف در این فصل به بررسی اوضاع اقتصادی کرمان و رکود آن در واقعه حمله آقامحمدخان و احیای مجدد توسط فتحعلی‌شاه و تأثیر همسر کرمانی شاه قاجار بر این امر و گسترش و رونق صنعت و تجارت و محصولات کشاورزی در سرزمین کرمان پرداخته است.

فصل چهارم: بافت اجتماعی و گروه‌های مذهبی کرمان

نویسنده در این فصل به بیان وضعیت گروه‌ها و فرق مختلف چون مسلمانان (شیعه و اهل تسنن)، شیخیه، بابیه، صوفیه، زرتشتیان، هندو و یهودی که در کرمان ساکن بوده و در روند حیات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن نقش داشته‌اند پرداخته است.

فصل پنجم: درگیری‌های فرقه‌ای و تأثیر آن بر اوضاع سیاسی و اجتماعی کرمان

درگیری‌های فرقه‌ای مورد بررسی در این فصل شامل درگیری شیخیه و متشرعه، درگیری شیخیه و بابیه و درگیری حیدری‌ها و نعمتی‌ها می‌باشد.

فصل ششم: بهره‌برداری‌های استعمار از درگیری‌های مذهبی در کرمان

دوره قاجار دوره اوج رقابت کشورهای استعمارگر اروپایی و توجه آنها به ایران است و در بسیاری از فتنه‌ها و انقلابات داخلی دست یکی از این کشورها احساس می‌شود. این وضعیت در منطقه کرمان به دلیل حساسیت موقعیت جغرافیایی و استراتژیکی این منطقه شدیدتر و ملموس‌تر از سایر نقاط بوده است.

بخش دوم: کرمان در دوره مشروطه

این بخش شامل شش فصل زیر است:

فصل اول: ساختار سیاسی کرمان در آستانه انقلاب مشروطیت

فصل دوم: ساختار سیاسی اجتماعی و اقتصادی کرمان در دوره مشروطیت، شامل اوضاع سیاسی و اجتماعی، اوضاع اقتصادی، اوضاع فرهنگی و اوضاع مذهبی.

فصل سوم: فعالیت گروه‌های مختلف به خصوص حزب دموکرات در کرمان

فصل چهارم: قیام سلاطین عشیره

فصل پنجم: جنگ جهانی اول و فعالیت آلمانی‌ها و عثمانی‌ها

مؤلف در این کتاب به بیان مطالبی در باب تاریخ اجتماعی کرمان و موقعیت جغرافیایی این شهر از مشروطه تا انحطاط قاجار پرداخته است. کتاب شامل سه بخش است:

بخش اول: سرزمین و مردم کرمان، که خود به شش فصل

تقسیم شده است

فصل اول: حدود و موقعیت جغرافیایی، بلوکات و نواحی

نویسنده، کرمان را از ولایاتی دانسته که یکی از جهات اهمیت آن، موقعیت ویژه جغرافیایی اش است و بدین لحاظ در طول تاریخ مورد توجه خاص بوده است. بنابراین به بررسی وضعیت بلوکات و نواحی مختلف این سرزمین در دوره قاجار پرداخته است.

فصل دوم: نگاهی اجمالی به اوضاع سیاسی و محیط اجتماعی کرمان از آغاز حکومت قاجار تا زمان مشروطیت.

فصل سوم: اوضاع اقتصادی و نظام مالیاتی کرمان از آغاز

در کرمان

فصل ششم: جنگ جهانی اول و فعالیت انگلیسی ها در کرمان، تشکیل پلیس جنوب (S.P.R)

بخش سوم: حکام، اندیشمندان، جراید و مطبوعات، نمایندگان کرمان

بخش سوم: از چهار فصل تشکیل شده است:

فصل اول: حکام کرمان در دوره مشروطه؛ نویسنده در این فصل به معرفی حکام کرمان در دوره مشروطه پرداخته است، یعنی از اولین حاکم که فیروز میرزانشیرالدوله پسر بزرگ عبدالحسین میرزا فرمانفرما بود تا آخرین حاکم که سردار معظم خراسانی (تیمورتاش) در سال ۱۳۰۲ بود. این سالها مصادف بود با کاهش قدرت خاندان قاجار در ایران و تلاش های رضاخان در رسیدن به قدرت.

فصل دوم: اندیشمندان و آزادیخواهان کرمان در صدر مشروطیت

در این فصل نگارنده به معرفی آزادیخواهان کرمان در دوره مشروطه پرداخته است. افرادی نظیر: میرزارضا کرمانی، میرزا آقاخان کرمانی، شیخ احمد روحی کرمانی، ناظم الاسلام کرمانی و مجدالاسلام کرمانی، کرمانیان حتی قبل از انقلاب مشروطه نقش بسزایی در راه آزادی و مبارزه با استبداد ایفا نمودند و قربانیان زیادی در این راه دادند افرادی چون میرزارضا کرمانی و آقاخان کرمانی و...

فصل سوم: جراید و مطبوعات کرمان

در زمینه مطبوعات و جراید و روزنامه نگاری، کرمانیان از ابتدای مشروطه آثار برجسته ای ارائه نمودند. در این قسمت مؤلف به معرفی جراید منتشر شده در کرمان از آغاز مشروطیت می پردازد؛ جرایدی چون:

۱. روزنامه اعتبار ۲. مرآت جنوب ۳. دارالامان ۴. جریده کرمان
۵. روزنامه دهقان ۶. روزنامه شهاب ثاقب ۷. مجله ادب ۸. روزنامه نامه فرهنگ ۹. مجله همدادی ۱۰. روزنامه بیداری ۱۱. روزنامه استقامت

فصل چهارم: نمایندگان کرمان در پنج دوره قانونگذاری

پس از صدور فرمان مشروطیت از سوی مظفرالدین شاه و آغاز به کار مجلس شورای ملی، در بین اسامی نمایندگان دوره های مختلف، اکثر نمایندگان به اصطلاح انتخابی کرمان یا غیر کرمانی بودند و یا از طرفداران ابراهیم خان ظهیرالدوله و محمد اسمعیل خان وکیل الملک دو حاکم مقتدر کرمان قبل از مشروطیت؛ و تنها تعداد محدودی خارج از این افراد به مجلس راه یافتند. مؤلف سپس به معرفی اندک نمایندگان کرمان در طول پنج دوره قانونگذاری پرداخته است.

در خاتمه کتاب نویسنده از موضوع مورد بحث نتیجه گیری کرده و در قسمت ضمیمه نیز تصاویری از شخصیت های سیاسی و مذهبی، روزنامه ها، احکام، اسناد و نقشه کرمان در دوره قاجار را افزوده است.

مؤلف با قرار دادن فهرست اعلام در انتهای کتاب، می تواند بر غنای کار خود افزوده و مطالعه کنندگان را بیشتر راهنمایی نماید.

فرهنگ اصطلاحات، واژه ها و شخصیت های تاریخی

جهان

تألیف: طاهره ذوقی، بی تا

ناشر: ارسطو، مشهد، ۱۳۸۹

چاپ اول: ۲۷۵ ص

قیمت: ۵۸۰۰ تومان

مجموعه مذکور به عنوان یک منبع اطلاعات عمومی جهت کمک به علاقه مندان و دوست داران تاریخ تهیه شده است. هدف نگارنده معرفی واژه ها و اصطلاحات سیاسی و تاریخی، سازمان ها، کنفرانس ها، قراردادها، شخصیت های معروف اعم از سیاستمداران و افراد علمی، مکاتب سیاسی و... از قرون جدید تا امروز می باشد. کتاب حاضر می تواند به عنوان یک کتاب مرجع در دبیرستانها مورد استفاده قرار گیرد چرا که بیشتر اصطلاحات به کار برده شده مختص کتاب سال سوم رشته علوم انسانی یعنی کتاب تاریخ ایران و جهان ۲ است و برای دانش آموزان این رشته، کتاب کمک آموزشی بسیار مناسبی می باشد. مطالعه آن برای دبیران این درس نیز مفید خواهد بود.

البته بهتر بود مؤلف با فصل بندی کتاب، قسمت های شخصیت ها، مکاتب، کنفرانس ها، سازمان ها و... را هر کدام در بخشی جداگانه توضیح می داد. ناشر نیز می توانست جلد مقاوم تری برای کتاب در نظر گیرد تا امکان نگهداری از آن، بویژه در قفسه کتابخانه های مدارس، بیشتر باشد.

خلیج فارس (هارتلند جهان) مخزن انرژی دنیا و اهمیت ژئوپلیتیک آن

مؤلف: سیروس غفاریان

ناشر: انتشارات مدرسه

چاپ اول: ۱۳۸۹

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه، تعداد صفحات: ۱۸۰

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

اشاره به اهمیت ژئوپلیتیک خلیج فارس، و این که در منطقه خاورمیانه قرار دارد، نویسنده به واژه ژئوپلیتیک در فرهنگ سیاسی جهان معاصر اشاره نموده و سپس درجه اهمیت خاورمیانه و خلیج فارس را از این نظر مورد بررسی قرار داده است.

فصل سوم: خلیج فارس، کانال سوئز و اقیانوس هند، ژئوپلیتیک در هم تنیده؛ نگارنده نخست توضیحاتی در مورد کانال سوئز داده و قید نموده که اگر تنگه هرمز، به هر دلیل، بسته یا ناامن شود کانال سوئز در منطقه غرب خاورمیانه، که محل اتصال آسیا و آفریقا است و نیز و تنگه مالاکا در شرق اقیانوس هند، که این دو نقطه بیشترین عبور کشتی را به خود اختصاص داده‌اند، اهمیت استراتژیک و ژئوپلیتیک خود را از دست می‌دهند. پس می‌توان گفت که خلیج فارس، همچون قلبی، از طریق شاهرگ اقیانوس هند تا کانال سوئز، مواد اولیه و انرژی مورد نیاز ژاپن، اروپا و آمریکا را ترانزیت می‌کند.

مؤلف در این قسمت به بیان آمار نفت استخراج شده خلیج فارس و میزان صادرات آن به کشورهای صنعتی اهمیت این منطقه برای آنان و حفظ امنیت اقتصادی این خلیج اشاره می‌کند. در انتهای این بخش تدبیرهای دولت‌های اروپایی و آمریکا در اقیانوس هند برای ایجاد امنیت کالاها و بازارهای فروششان در شرق آسیا و خلیج فارس ذکر شده است.

فصل چهارم: خلیج فارس، بزرگ‌ترین مخزن انرژی در جهان؛ مؤلف در این فصل ابتدا تعریفی از انرژی و انواع آن ارائه می‌دهد؛ سپس از کشف نفت تا تشکیل هفت خواهران نفتی، سخن می‌گوید. بعد به معرفی منابع نفت و انرژی در خلیج فارس و شرکت‌های نفتی خارجی همکار ایران در گذشته و حال می‌پردازد. آنگاه شرکت‌ها و میدان‌های نفتی و گازی را که محصولاتشان از طریق خلیج فارس صادر می‌شود و بالاخره وضعیت شرکت‌های نفتی فعال در کشورهای عربستان سعودی، کویت، بحرین، قطر و امارات متحده عربی و عمان را بررسی می‌کند.

در آخر فصل نیز در مورد اوپک و خلیج فارس توضیحاتی آورده است.

فصل پنجم: آذربایان، مهم‌ترین محصول منطقه خلیج فارس پس از نفت.

توجه بشر به مواد غذایی پروتئین‌دار و بی‌ضرر عامل دیگری برای توجه به خلیج فارس به‌عنوان منبعی سرشار از

خلیج فارس یکی از مهم‌ترین مناطق سوق‌الجیشی خاورمیانه است و از جنبه‌های مختلف نظیر موقعیت ژئوپلیتیک، اقتصادی، نظامی و وجود تنگه هرمز در آن، گلوگاه جهان صنعتی است و دارای موقعیت ویژه‌ای می‌باشد از این‌روست که از آن به‌عنوان هارتلند جهان (قلب جهان) یاد می‌کند. به‌عبارتی، همان‌طور که قلب کانون توزیع خون در بدن است این منطقه نیز منتقل‌کننده نفت و انرژی به تمام نقاط کره زمین است. کتاب در دوازده فصل، به شرح زیر تألیف، شده است.

فصل اول: نظری به وضعیت جغرافیایی خلیج فارس؛ در این فصل ابتدا به موقعیت جغرافیایی خلیج فارس اشاره شده، سپس به تعریف فلات قاره و شرح چگونگی پدیدار شدن این مفهوم پرداخته و در ادامه، درباره تنگه هرمز و مقررات عبور و مرور در آن توضیحاتی داده است.

فصل دوم: خاورمیانه و خلیج فارس؛ در این فصل ضمن

خطی که فلات قاره ایران را با رأس الخیمه مشخص می‌کند قرار دارد. دولت جمهوری اسلامی ایران هم از نظر تاریخی و هم از نظر حقوق دریایی حق دارد با توجه به دو فاکتور بالا به ادعاهای واهی ساحل نشینان جنوب خلیج فارس پاسخ قانونی بدهد. مؤلف در این قسمت به بررسی موقعیت جزیره ابوموسی، شواهد و دلایل تاریخی حاکمیت ایران بر جزیره‌های سه‌گانه، باز پس گرفتن جزیره‌ای تنب و ابوموسی، ادعای واهی صدام حسین و شکایت به شورای امنیت و توضیحات در مورد تنب‌ها و اهمیت جزایر سه‌گانه می‌پردازد.

فصل یازدهم: تاریخچه خلیج فارس از دورترین زمان تاکنون؛ آغاز دریوردی در خلیج فارس به قبل از آمدن آریایی‌ها به فلات ایران می‌رسد. بومیان ایران که از نظر باستان‌شناسان «آسیایی» خوانده شده‌اند دیرینگی‌شان به هفت هزار سال قبل از میلاد می‌رسد. آنان درختان را می‌بریدند و با بستن آنها به هم کلک می‌ساختند. نویسنده پس از بیان دریانوردی در خلیج فارس در دوران حاکمان مهتلف ایران، آغاز نفوذ استعمارگران در خلیج فارس، نکته‌هایی در رفع شبهات درباره خلیج فارس و نظریات محفل‌های عربی و سازمان ملل متحد در مورد خلیج فارس را بررسی می‌کند.

فصل دوازدهم: تصاویر و نقشه‌های خلیج فارس؛ مؤلف در فصل پایانی به ارائه تصاویر و نقشه‌های ارزشمند و جالبی از گذشته تا حال در مورد خلیج فارس می‌پردازد.

نام کتاب: شرح و تحلیل رجزهای حماسه‌آفرینان کربلا در روز عاشورا همراه با ترجمه‌ی منشور و منظوم
 پدیدآورندگان: دکتر محمدحسین فوادیان، فاطمه حسنلوئی
 ناشر: آژنگ

چاپ اول، زمستان ۱۳۸۸

۲۶۹ صفحه

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

واقعه عاشورا بزرگ‌ترین ایثار حماسی در دفاع از ارزش‌ها و اعتقادات دینی به شمار می‌رود، این ایثار حماسی، الگویی است که باید در حراست از آن کوشید و به آن تأسی جست. برای تحقق این امر باید ماهیت این نهضت بزرگ را شناسایی نمود. از دیدگاه مؤلفین کتاب فوق این شناخت، از طریق مطالعه و تحقیق و بررسی منابع مستند و معتبر آن واقعه بزرگ امکان‌پذیر

پروتئین (ماهی) و مروارید است. نویسنده در این فصل به سابقه مطالعات درباره منابع صید ماهی و تأسیس شرکت ماهی‌گیری خلیج فارس و بررسی انواع ماهی‌های این خلیج و دریای عمان پرداخته است.

فصل ششم: تاریخچه نام خلیج فارس؛ در این فصل، نویسنده قدیمی‌ترین نام این پهنه آبی را «نارم‌تو» به معنی «دریای تلخ» می‌داند که در کتیبه‌های آشوری آمده است. وی با بررسی کتاب‌های جغرافی دانان مسلمان آورده است که همه آنان در کتاب‌هایشان از خلیج فارس به دریای پارس یا «الخلیج لافارسی» یاد کرده‌اند، آنگاه با ذکر نام کتاب و نویسندگان برخی از این افراد به جملاتشان در این مورد اشاره کرده است. سپس شرحی در مورد این که خلیج عربی کجاست؟ نوشته و به همایش خلیج فارس به ابتکار محمدمحیط طباطبایی در سال ۱۳۴۱ اشاره می‌کند.

فصل هفتم: نگاهی به جغرافیای تاریخی سرزمین‌های حوزه خلیج فارس؛ نگارنده در این قسمت به بیان وسعت سرزمین ایران در گذشته، مرزهای آن در دوره‌های مختلف به‌ویژه در دوره ساسانیان و تعلق شهرهای عراق کنونی در آن دوره به ایران پرداخته و فهرست شهرها و ولایت‌هایی را که در عراق نام فارسی و غیرعربی داشته‌اند ذکر نموده است.

فصل هشتم: نفوذ فرهنگ و تمدن ایران در ساحل جنوبی خلیج فارس و جزیره‌العرب؛ ایرانیان قبل از اسلام بیش‌ترین نفوذ فرهنگی و تمدنی را در جزیره‌های خلیج فارس و منطقه عمان داشته‌اند. مؤلف، کشف کتیبه‌ای به خط میخی توسط هنری راو لینسون را نشان دهنده تعلق جزیره بحرین به ایران در دوره هخامنشیان می‌داند، سپس با ارائه دو شاهد و مدرک محکم، پارس بودن منطقه‌های جنوبی خلیج فارس را بیان می‌دارد.

فصل نهم: بندرها و جزیره‌های خلیج فارس و اهمیت آن‌ها؛ بندرها و جزیره‌های خلیج فارس یکی از مهم‌ترین ایستگاه‌های دریایی این منطقه برای مسافرت به هند، چین و جنوب منطقه هدن و نیز سفر به دریای سرخ و سواحل آفریقا بوده است. مؤلف در این فصل به معرفی بندرها و شهرهای مهم و جزیره‌های خلیج فارس که اکثرشان متعلق به ایران است می‌پردازد.

فصل دهم: جزیره‌های تنب و ابوموسی و اهمیت آن‌ها؛ این جزایر از نظر استراتژیک برای خاک ایران اهمیت حیاتی دارند. جزیره‌های تنب بزرگ، کوچک درست در آب‌های فلات قاره ایران قرار دارند و جزیره‌ابوموسی در روی خط منصف، یعنی

است. یکی از منابع مهم مطالعاتی در این زمینه، اشعاری است که حضرت اباعبدالله (ع) و یارانش در کربلا و در روز عاشورا در قالب رجز خوانده‌اند؛ رجزهایی که دورنمایه آن‌ها حاکی از رشادت‌های آن بزرگواران است و همگی دارای مفاهیمی پر محتوا هستند.

مؤلفین جهت غنای بیشتر کتاب، از قدیمی‌ترین و معتبرترین منابع و مقاتل (مقتل ابی مخنف) تا جدیدترین منابع را در مورد رجزهای شهدای کربلا مورد بررسی قرار داده‌اند. این کتاب در سه فصل تدوین شده است.

فصل اول: آشنایی با رجز و تاریخچه آن

نویسندگان در این فصل به بررسی واژه‌شناسی و تاریخچه پیدایش رجز، تغییر و تحول رجز از دوره جاهلی تا دوره اموی و خواندن رجز در دوران اسلامی پرداخته‌اند.

فصل دوم: رجزهای شهیدان کربلا در روز عاشورا

این فصل به تفصیل به شرح لغات و ترجمه منثور و منظوم رجزهای حضرت اباعبدالله الحسین (ع) و یارانشان در عاشورا پرداخته است.

نگارندگان سپس به ذکر نام شهدای کربلا، که به ترتیب به میدان جنگ رفته‌اند، پرداخته‌اند و با آوردن مختصری از شرح حال و زندگی این بزرگ مردان و بیان رجزهایی که در میدان جنگ خوانده‌اند، به ترجمه منثور و ترجمه و شرح منظوم هر یک از رجزها پرداخته‌اند.

در انتهای این فصل هم اسامی شهدایی که از آن‌ها رجزی نقل نشده است آمده است. منابع اصلی این فصل مقتل الحسین مرقوم و تاریخ طبری بوده و ترجمه منظوم رجزها برگرفته از کتاب یاقوت احمر اثر مرحوم میرزا علی اکبر خان قایمی،

ملقب به مشکات السلطان است.

فصل سوم: بررسی و تحلیل رجزها

از میان ۸۷ قطعه (۲۹۸ بیت) رجز روز عاشورا که از مهم‌ترین بخش‌های ادبیات حماسی جهان اسلام به شمار می‌روند، به جز اشعار اباعبدالله الحسین (ع) که در هشت قطعه و یک قصیده ۳۸ بیتی بیان شده است، بیشترین قطعات مربوط به حضرت ابوالفضل (ع) و حرّ بن یزید ریاحی در شش قطعه است. حرّ بیشترین ابیات یعنی ۱۹/۵ بیت را به خود اختصاص داده است.

نگارندگان در این فصل به تحلیل محتوایی رجزها پرداخته و کوشیده‌اند پیام‌های اصلی رجزها را بیان نمایند. آنان مضامین رجزهای شهدای کربلا را در دو دسته زیر تحلیل نموده‌اند و به ترسیم نمودار آن‌ها پرداخته‌اند.

۱. رجزهای اعتقادی - عبادی

شامل ایمان به خداوند و بیان صفاتش و تسلیم در برابر خواست الهی، رجعت به سوی خدا و یقین به مرگ حتمی، ایمان به نبوت پیامبر و شفاعت آن حضرت در روز محشر، امامت و ولایت حضرت علی (ع) و جایگاه آن حضرت در دنیا و آخرت، شهادت طلبی و لزوم آن در عصر طاغوت، بشارت به بهشت و توصیف آن، بشارت به دیدار بهشتیان و یقین به دریافت پاداش الهی و امید رستگاری به خاطر دفاع از خاندان نبوت.

۲. رجزهای اخلاقی

شامل غفلت زدایی و بیدارسازی مردم، صبر و شکیبایی و توصیه به آن، عزت نفس، یاری خواهی از همه در راه احقاق حق، ایثار و جانبازی، احساس تعهد نسبت به حریم خانواده، وفاداری و توکل به خدا. نویسندگان پیام اصلی متجلی در رجزهای عاشورا را در دو محور دانسته‌اند:

۱. حمایت یاران و اصحاب از امام حسین و یقین به امامت آن حضرت
  ۲. مبارزه با سلطه‌جویی و طغیان طاغوت و ابراز انزجار از آن‌ها
- و با ترسیم نموداری در این زمینه پیام اصلی را نشان داده‌اند.

علاوه بر موارد مذکور، رجزخوانان روز عاشورا در رجزهایشان از، عشق به خاندان بنی هاشم، دعا در حق شهدای حمله نخستین و ستودن آن‌ها، انتقام‌گیری، دعا علیه دشمنان، تعصب جاهلی دشمنان و بی اعتباری دنیا سخن گفته‌اند.

